

Горник В.Г.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Шпачук В.В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ПРИРОДНІ МОНОПОЛІЇ: ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ Й ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Природні монополії є невіддільним елементом економічної системи будь-якої держави, незалежно від її соціально-економічного, політичного і суспільного устрою. У сучасних умовах природні монополії є єдністю матеріальних і нематеріальних активів; забезпечують інфраструктурою національну економіку з метою її ефективного функціонування та розвитку; забезпечують економію на масштабі виробництва й збуту товарів і послуг; орієнтовані на задоволення потреб національного господарства завдяки державній власності, характерної для цих галузей. Водночас природні монополії мають і негативні особливості: високі витрати й завищені тарифи; незадовільна якість послуг, що надаються; перекладання витрат на споживача. Крім того, природні монополії є засобом розв'язання гострих внутрішніх протиріч національної системи, а відповідно, з'являються в місцях найбільш сильного переплетення інтересів різних господарюючих суб'єктів. У результаті природні монополії створюються в інфраструктурних галузях вітчизняної економіки, забезпечуючи створення життєво важливих умов, необхідних для функціонування всієї економічної системи.

Отже, висока значимість природно-монопольних структур зумовлює їхню тісну взаємозалежність і підконтрольність діяльності органів державного управління, причому управління природними монополіями дає можливість регулювання всієї економічної системи національного господарства. Якщо говорити про можливість держави щодо застосування інструментарію державного регулювання економіки, то воно визначається ступенем державного контролю над природними монополіями, залежно від рівня якого держава може виступати і як безпосередній монополіст, і як власник монополістичного освіти (співвласник), і як зовнішній регулятор його діяльності. Ефективність державного управління природними монополіями може не просто сприяти їх якісному розвитку й забезпеченню населення необхідним набором благ і послуг, але й посилити їхню роль як інструменту забезпечення цілісного соціально-економічного розвитку, як основи якісного економічного зростання національної економіки.

Ключові слова: природна монополія, державне регулювання, конкуренція, антимонопольний, політика.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтеграції господарських відносин особливої актуальності набувають проблеми, що стосуються підвищення ефективності соціально-економічних систем. Обов'язок держави в особі виконавчої і законодавчої влади – створення умов для формування і розвитку ринкових відносин і благополучного перебігу ринкових процесів. У цій ситуації система державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій може стати одним з найбільш ефективних інструментів, що сприяють адаптації вітчизняних виробників до ринкових умов господарювання. Водночас необхідно враховувати, що здійснення діяльності природних монополій у ринкових умовах та її регулювання є

однією з найскладніших і дискусійних проблем, що стосуються багатьох сфер життя суспільства: економічної, інформаційної, технологічних аспектів, політичної і соціальної. У правовому регулюванні потребують суспільні відносини, що виникають під впливом структурних перетворень, впровадження ринкових механізмів і прогресивних технологій, вдосконалення і зміни ролі державного регулювання. Розв'язання проблем, пов'язаних із державним регулюванням природних монополій, дасть змогу забезпечити умови для нормального розвитку ринкових відносин у всіх сферах суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльності суб'єктів природних монополій при-

свячені праці багатьох авторів. Загальні проблеми природних монополій досліджували Л. Бабешко, А. Бутиркін, В. Венгер, А. Городецький, О. Коломийченко, Н. Кремер, Н. Матвєєва, Ю. Металєві, А. Нікіфоров, Ю. Павленко, В. Студенцов, Г. Фомін, В. Цапелік тощо. Проблемам конкретних галузей природних монополій присвячені праці А. Алексєєва, І. Бєсєдіна, І. Ільїна, В. Кокорева, Е. Королькової, В. Крюкова, Є. Малинникової, І. Стародубровської, Л. Чернишова, А. Шаститко, Н. Шишкіної.

У галузі теорії і практики державного регулювання галузей природних монополій важливі наукові результати відображені в роботах Л. Вальраса, К. Менгера, Дж. Робінсон, Е. Чемберліна, А. Маршала, Дж. Гелбрейта, А. Пігу. Питанням закономірностей функціонування природних монополій, проблеми та механізмам їх державного регулювання присвячені праці таких вітчизняних науковців як Є. Абрамова, А. Бабак, В. Венгер, Л. Гринів, М. Долішній, Н. Малахова, Ю. Кравченко, О. Костусєв, М. Крупка, З. Попович, О. Романюк, Т. Юр'єва та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження засад та особливостей формування, функціонування та державного регулювання природних монополій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява природних монополій, як правило, спричиняється певною причиною або цілим рядом причин, серед яких основними виступають, по-перше, наявність умов, коли попит на даний товар найкраще можуть задовольнити одне або кілька підприємств; по-друге, наявність реальної економії від масштабу виробництва: чим більший випуск продукту, тим нижчі середні витрати на його виробництво (велике підприємство може забезпечувати набагато менші середні витрати, ніж маленьке, що спричиняє низький рівень цін на його продукт); по-третє, володіння рідкісними ресурсами або технологічними умовами виробництва; по-четверте, економія від масштабу виробництва робить вигідним існування систем в єдиному екземплярі (наприклад, міські комунальні служби); по-п'яте, відносно невеликий обсяг ринкового попиту; по-шосте, економія від різноманітності: коли виробництво комбінації продуктів на єдиному підприємстві обходиться дешевше, ніж виробництво кожного з товарів спеціалізованим підприємством, тощо.

У сучасній економіці монополії представлені трьома типами:

- монополія окремого суб'єкта господарювання;
- монополія у вигляді угоди;
- монополія, діяльність якої заснована на диференціації продукції.

Природні монополії виконують ряд важливих для держави та економіки функцій, до яких належать:

1) функція формування бюджету – у сучасних умовах природні монополії виступають основними дохідними джерелами державного і місцевого бюджету;

2) витратоутворююча функція – вартість продукції і послуг природних монополій відрізняється своєю часткою в формуванні собівартості всіх видів продукції і послуг;

3) функція інфраструктури – до інфраструктури належать підприємства, що створюють умови для ефективної роботи і розвитку всієї економіки, основну частину товарів і послуг, які використовуються і споживаються по всій країні спеціалізованими об'єктами. Найбільш поширеними інфраструктурами охоплені такі галузі промисловості, як електроенергія, тепла енергія, нафтогазова промисловість і т.д. Розвиток інфраструктури відіграє особливу роль в світовій конкурентоспроможності країни, в забезпеченні стабільності і динамічності економічного зростання;

4) соціальна функція – продукція природних монополій, займаючи значне місце у виробничому і невиробничому споживанні, чинить серйозний вплив на рівень життя населення;

5) стабілізуюча функція – природні монополії виступають як фактор стабілізації і в соціальному, і в економічному розумінні [1].

Відповідно до Закону України «Про природні монополії» до природних монополій належить діяльність підприємств суспільного користування у таких сферах:

- транспортування нафти і нафтопродуктів трубопроводами;
- транспортування природного і нафтового газу трубопроводами;
- розподіл природного і нафтового газу трубопроводами;
- зберігання природного газу в обсягах, що перевищують рівень, який встановлюється умовами та правилами здійснення підприємницької діяльності із зберігання природного газу (ліцензійними умовами);
- транспортування інших речовин трубопроводним транспортом;
- передачі електричної енергії;

– розподілу електричної енергії (передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами;

– користування залізничними коліями, диспетчерськими службами, вокзалами та іншими об'єктами інфраструктури, що забезпечують рух залізничного транспорту загального користування;

– управління повітряним рухом;

– централізованого водопостачання, централізованого водовідведення;

– транспортування теплової енергії;

– спеціалізованих послуг у річкових, морських портах, морських рибних портах та аеропортах (табл. 1) [2].

Водночас, незважаючи на наявність очевидного позитивного впливу природних монополій

на розвиток економіки держави (табл. 2), має місце реальна необхідність державного регулювання підприємств – суб'єктів природних монополій, що обумовлена як їх негативним впливом, так і низкою наступних принципів:

– режим конкуренції має більш високий потенціал підвищення ефективності і, відповідно, більш кращий з точки зору інтересів розвитку економіки і суспільства, ніж режим монополії;

– монополія містить у собі потенційну можливість зловживань нею проти інтересів суспільства.

Сьогодні є різні думки про методи і межі регулювання природних монополій. Водночас та чи інша система поглядів на наявність регулювання діяльності природних монополій ґрунтується на наступних положеннях:

Таблиця 1

Природні монополії України та їхні філії за сферами діяльності

Природні монополії та їх філії за сферами діяльності	2019		2020	
	Од.	%	Од.	%
Централізоване водопостачання, водопостачання та водовідведення	2333	71,74	2421	71,75
Транспортування теплової енергії	763	23,46	831	24,63
Сфера повітряного транспорту	34	1,05	34	1,01
Сфера залізничного транспорту	1	0,03	1	0,03
Спеціалізовані послуги морських портів	1	0,03	1	0,03
Передача та розподіл електроенергії	34	1,05	33	0,98
Транспортування газу (природного, метану)	2	0,06	2	0,06
Розподіл природного газу та газу вугільних родовищ	46	1,42	46	1,36
Зберігання природного газу, метану, вугільних родовищ	2	0,06	2	0,06
Транспортування нафти та нафтопродуктів	2	0,06	2	0,06
Транспортування аміаку	1	0,03	1	0,03
Захоронення побутових відходів	33	1,01	0	0,00
Разом	3252	100	3374	100

Побудовано автором на підставі [3]

Таблиця 2

Вплив природних монополій на розвиток економіки держави

Позитивний вплив	Негативний вплив
Забезпечення стійкості процесів в економіці країни. Створення умов у відповідних галузях для єдиної технічної, інвестиційної, маркетингової і соціальної стратегії	Вплив на рівень цін, перенесення всіх невиробничих витрат монополістом на споживача
Обмеження недобросовісної конкуренції та зменшення криміногенних факторів	Має місце виключення конкуренції, що призводить до уповільнення економічного розвитку держави
На зовнішньому конкурентному середовищі сприяння збільшенню конкурентоспроможності відповідних галузей	Зменшення стимулів для розвитку і використання інновацій монополістами, загроза перешкод для застосування досягнень науково-технічного прогресу
Обмеження посередників, зменшення виробничих і торгових витрат. Забезпечення інтенсивного потоку податкових надходжень до бюджету	Зловживання з боку монополістів та збільшення прибутку за рахунок погіршення якості продукції та послуг, підвищення цін, тощо
Формування міжнародного іміджу країни за профілями і за промислової власності великих національних монополій	Посилення адміністративного управління завдяки та за рахунок ослаблення економічних ринкових механізмів

– відсутність регулюючого впливу з боку держави і наявність конкуренції залишає за суб'єктом господарювання право на свободу дій в рамках ведення бізнесу, а також його краще функціонування з точки зору ефективності господарської діяльності (отримання максимального прибутку);

– вибір на користь державного впливу виправдовується тим, що держава діє в громадських інтересах, які можуть йти врозріз з інтересами господарюючого суб'єкта. У цьому випадку держава обмежує дії суб'єкта природної монополії або ж, навпаки, підтримує в разі збігу інтересів суб'єкта з громадськими;

– наявність державного втручання, крім громадських інтересів, а також інтересів господарюючого суб'єкта, диктується реалізацією інтересів державного сектора економіки.

У теорії недосконалої конкуренції розглядаються три основні завдання державного регулювання природних монополій:

по-перше, необхідно, щоб їх ціни були максимально наближені до рівня граничних витрат (табл. 3);

по-друге, потрібно забезпечити тільки нормальну норму прибутку;

по-третє, їх виробництво повинно бути ефективним.

Відповідно до цих завдань, держава повинна підтримувати такий рівень цін на продукцію природних монополій, який буде одночасно максимально наближений до граничних витрат, але в той же час дозволить отримувати дохід, достатній для відшкодування витрат.

Але інколи державне регулювання природних монополій є вигідним для самих монополістів, що зацікавлені у підтримці і певних моделей регулювання всупереч інтересів держави – уряд або уповноважений орган надає ліцензію на певні види діяльності цих підприємств, тим самим гарантуючи їх монопольне становище і усува-

ючи загрозу потенційної конкуренції, що має місце в Україні. Збереження державами очевидно неефективних систем тарифного регулювання природних монополій є підтвердженням корупції та/або політичної підтримки позиції управління природними монополіями, завдяки якому розв'язуються інтереси різних зацікавлених сторін: бажання природних монополій передати споживачам власні неефективні витрати та збитки, спричинені нераціональним управлінням; бажання окремих державних установ, громадських та професійних організацій підтримувати систему, яка гарантовано стимулює працю працівників відповідних галузей, розв'язуючи їхні соціальні проблеми (крім охорони здоров'я, відпочинку, культурних потреб) завдяки споживачам відповідних послуг без пошуку альтернативних ресурсів і проведення системних перетворень у сфері соціального забезпечення та стимулювання праці; зацікавленість деяких політичних груп у наявності фінансової бази, яка формується завдяки спонсорству та спонсорству природних монополій; короткострокові фіскальні інтереси, в частині яких завищення тарифів на послуги, від яких неможливо відмовитись, сприяє збільшенню податкових надходжень, які залежать від обсягу продажу відповідних послуг у грошовому виразі. Ці інтереси є короткотерміновими або стосуються лише певних груп громадян, тоді як існуючі недоліки в тарифному регулюванні природних монополій завдають шкоди всьому суспільству та в довгостроковій перспективі. Однак вони закликають природні монополії лобювати власні інтереси у відповідних місцевих та центральних органах влади.

Окрім того, державне регулювання природних монополій через спеціальні органи має й інші хиби:

– неоективний та корупційний характер регулюючих органів;

Таблиця 3

Основні типи цінової дискримінації в діяльності монополій

Типи цінової дискримінації	Характеристика
Досконала цінова	Виникнення даного типу дискримінації відбувається в тому випадку, коли суб'єкт господарювання здатний встановити ціни, при яких відбувається перехід всього споживчого надлишку цього ринку до нього.
За кількістю продукції, що купується	Цей тип характерний для призначення роздільних цін при покупці різних кількостей товарів, при цьому в більшості випадків значні обсяги закупівель дешевше на одного споживача.
За групами споживачів	Цей тип виникає в тому випадку, коли суб'єкт господарювання не має можливості точно визначити граничну величину вартості кожної одиниці своєї продукції для окремо взятого споживача, йому доводиться призначати ціну на вартість для кожної групи споживачів окремо.

– відсутність спільної для суб'єктів державного регулювання інформаційної системи, яка б забезпечувала спільну інформаційну базу для формування і реалізації рішень щодо регулювання діяльності природних монополій;

– безсистемність процесу державного регулювання природних монополій та неузгодженість дій різних органів державної влади в процесі регулювання діяльності природних монополій [4];

– високі витрати за рахунок високої трудомісткості регулює процесу;

– активне втручання регуляторів має переважний вплив на адміністрацію підприємства;

– обмеження на структурну реорганізацію галузі;

– обмеження для розвитку конкуренції в галузях, що втрачають риси природної монополії [5].

З огляду на це сама система державного регулювання природних монополій повинна контролюватися, зокрема, антимонопольними органами з метою недопущення уповільнення розвитку економіки і зростання загального багатства. І тут в нагоді є досвід Європейського Союзу, країни якого будують свою політику щодо природних монополій відповідно до норм Римського договору, серед основних принципів якого можна виділити такі:

– в економіці немає секторів, які можуть бути захищеними від конкуренції завдяки своїй природі – всі ринки повинні бути лібералізовані;

– кожна держава – член Європейського Союзу є вільною у власному визначенні послуг загального використання, що можуть надаватися через механізм обмеження конкуренції;

– обмеження конкуренції повинно бути адекватним, тобто державне регулювання не повинне бути більшим, аніж надання гарантій, необхідних для виконання суб'єктами природних монополій їх завдань;

– законодавство Європейського Союзу не передбачає для підприємств, наділених спеціальними правами на ринку для задоволення суспільних потреб, обов'язкової державної чи приватної форми власності. Проте ставлення до такого підприємства має бути таким самим, як і до його конкурентів [6].

Доволі важливим і дієвим інструментом у системі державного регулювання природних монополій і відповідних природно-монопольних галузей у країнах Європейського Союзу є контроль над цінами на продукцію суб'єктів природних монополій, а також різні методи стимулюючого регулювання, серед яких особливо необхідно виділити так, як регулювання стелі виторгу, регулювання

стелі цін, диференційована шкала, тощо. Застосування державами зазначених методів сприяє збільшенню фінансової зацікавленості компаній у зниженні тарифу, витрат або в поліпшенні нецінових показників порівняно з традиційним регулюванням норми прибутку. Перехід до стимулюючих методів ціноутворення, підвищення ефективності цінового регулювання, поліпшення умов (ціни) доступу до мережі, відшкодування економічно обґрунтованих витрат суб'єктів природних монополій та суб'єктів суміжних ринків, упровадження ефективних стимулів до зниження витрат і підвищення якості продукції та послуг, вільне ціноутворення на конкурентних суміжних ринках, захист прав споживачів та конкуренції надають можливість забезпечити модернізацію, фінансове оздоровлення та поліпшення інноваційно-інвестиційних умов у природно-монопольних сферах [7].

З метою гармонізації конкурентної політики Організацією економічного співробітництва та розвитку також видано ряд рекомендацій для держав щодо провадження антимонопольної політики, серед яких особливої уваги заслуговують такі:

– Рекомендації для відповідального ведення бізнесу у глобальному контексті 2011 року, що мають окремий розділ X «Конкуренція», яким презюмується, що підприємства повинні провадити свою діяльність відповідно до чинного законодавства і нормативних актів щодо конкуренції, беручи до уваги законодавство усіх інших юрисдикцій з цього питання, в яких їх діяльність може мати антиконкурентні наслідки; утримуватися від входження в антиконкурентні угоди між конкурентами або виконання їх, включно з наступними домовленостями: фіксування цін; фальсифікування надбавок; встановлення обмежень або квот; розділ ринків, розподіляючи покупців, постачальників, території або ділянки торгівлі [8];

– Рекомендація щодо оцінки конкуренції (Recommended Practices for Competition Assessment) 2014 року, яка наприклад, закликає уряди переглянути існуючу державну політику на предмет обмеження конкуренції. Згідно з приписами цього документа пропонується замінити її альтернативами, що більше сприятимуть конкурентному середовищу. Також мова йде про створення інституційних механізмів для проведення відповідних реформаторських заходів, окреслені можливі підходи до оцінки конкуренції [9].

З огляду на вищевикладене, а також задля ефективності реалізації та забезпечення дієвості

механізмів регулювання ринку та природних монополій першочергово слід виділити напрями державної конкурентної політики серед яких основними мають бути наступні:

- 1) протидія монополізації ринку;
- 2) захист економічної конкуренції від спотворень, зловживань, недобросовісних методів конкурентної боротьби;
- 3) підтримка умов конкурентності ринку;
- 4) створення і застосування правил економічної конкуренції як специфічної форми регулювання господарської діяльності в різних секторах і галузях економіки (стимулювання, економічні нормативи коцентрації), захист національного товаровиробника);
- 5) деолігархізація;
- 6) узгодження конкурентної, промислової, зовнішньоекономічної, регуляторної політик;
- 7) налагоджена робота та співпраця органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування як суб'єктів економічних відносин;
- 8) впровадження дієвих механізмів регулювання суб'єктів природних монополій;
- 9) зниження або зняття бар'єрів, втому числі адміністративних, входу і виходу на ринки суб'єктів господарювання на монополізовані ринки;
- 10) стимулювання появи нових суб'єктів господарювання;
- 11) подолання негативного впливу на конкуренцію «тіньового» сектору економіки;
- 12) розвиток та підтримка малого і середнього бізнесу [10].

Серед безпосередньо заходів спрямованих на вдосконалення державних механізмів регулювання діяльності природних монополій, які повинні діяти в межах загальної державної конкурентної політики та повинні охоплювати і короткострокові, і довгострокові періоди, можна виділити такі:

- забезпечення збалансованого підходу до регулювання природних монополій, заснованого на інтересах всіх сторін;

- запобігання та унеможливлення прийняття регулюючими органами необ'єктивних та упереджених рішень;

- створення і зміцнення ринків з приватними компаніями, не пов'язаними з монополіями;
- індуктивне планування діяльності природних монополій;
- контроль якості товарів і послуг, вироблених природними монополіями, їх стандартизація та сертифікація;
- охорона інтересів споживачів;
- регулювання економічних інтересів усіх учасників ринку за участю природних монополій;
- формування високоякісних суб'єктів державного регулювання з метою забезпечення функціонування економічної системи, розвитку засобів і методів регулювання, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки;
- використання всіх комплексів заходів регулювання для підвищення рівня добробуту домашніх господарств;
- розвиток систем громадського контролю та інституту громадянського суспільства.

Висновки. Природні монополії доволі часто забезпечують реалізацію стратегічних інтересів держави, забезпечують вимоги національної безпеки, конкурентоспроможності на світових ринках, а також є життєзабезпечуючими галузями економіки. Також варто зазначити, що продукція монополістичних утворень має вкрай високу соціальну значущість, через що функціонування економіки загалом безпосередньо залежить від ефективності державного регулювання діяльності природних монополій. Водночас державне регулювання діяльності монополістичних утворень має бути направлено на мінімізацію їх негативного впливу, підтримку економіки в рівноважному стані за допомогою реалізації адекватної антимонопольної політики, спрямованої не на руйнацію монополій, які пройшли тривалий історичний період свого розвитку, а на обмеження їх дій до самознищення шляхом знищення інших учасників ринкових відносин.

Список літератури:

1. Кутерин М.И. Естественные монополии как инструмент государственного регулирования экономики: Автореф. дис. д-ра экон.наук. М., 2010. 40 с.
2. Про природні монополії: Закон України від 20 квітня 2000 року № 1682-III // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000, № 30, ст.238.
3. Офіційний сайт єдиного веб – порталу відкритих даних Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/b9b1752e-92fc-4277-8f0d-227c40da2eda> (дата звернення 11.05.2021).
4. Напрієнко Д.В. Особливості визначення ефективності державного регулювання суб'єктів природних монополій в Україні // *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 8. С. 18-22.

5. Сапир Ж. Естественные монополии: проблемы определения и контроля // *Проблемы прогнозирования*. 2004. № 6. С. 42-56.

6. Communication From the European Commission on Services of General Interest // *Official journal*. 2001. № 17. P. 4.

7. Лагутін В.Д., Боровик Ю.І. Пріоритети цінового (тарифного) регулювання природних монополій в Україні // *Економіка України*. 2013. № 7. С. 44–58.

8. Recommendation of the Council concerning Structural Separation in Regulated Industries, adopted on 26 April 2001 (C(2001)78/FINAL), amended on 13 December 2011 and on 23 February 2016. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/daf/competition/recommendations.htm>. (дата звернення: 08.06.2021).

9. Recommended Practices for Competition Assessment. Електронний документ. – Режим доступу: http://www.icn.flywheelsites.com/wp-content/uploads/2018/07/AWG_RP_English.pdf. (дата звернення: 10.06.2021).

10. Швидка Т.І. Економічна конкуренція: сучасний стан законодавчого забезпечення та перспективи його модернізації : монографія. Харків : Право, 2020. 376 с.

Hornyk V.H., Shpachuk V.V. NATURAL MONOPOLIES: PRINCIPLES AND FEATURES OF FORMATION, FUNCTIONING AND STATE REGULATION

Natural monopolies are an integral part of the economic system of any state, regardless of its socio-economic, political and social order. In modern conditions, natural monopolies are the unity of tangible and intangible assets; provide infrastructure to the national economy for its effective functioning and development; provide economies of scale in the production and sale of goods and services; focused on meeting the needs of the national economy through state ownership, typical of these industries. At the same time, natural monopolies have negative features: high costs and inflated tariffs; unsatisfactory quality of services provided; shifting costs to the consumer. In addition, natural monopolies are a means of resolving acute internal contradictions of the national system, and, accordingly, appear in places of the strongest intertwining of interests of different economic entities. As a result, natural monopolies are created in the infrastructural sectors of the domestic economy, ensuring the creation of vital conditions necessary for the functioning of the entire economic system.

Thus, the high importance of natural monopoly structures determines their close interdependence and controllability of public administration, and the management of natural monopolies makes it possible to regulate the entire economic system of the national economy. If we talk about the state's ability to apply the tools of state regulation of the economy, it is determined by the degree of state control over natural monopolies, depending on the level of which the state can act as a direct monopolist, and as the owner of monopolistic education (co-owner) and as an external regulator. The effectiveness of state management of natural monopolies can not only contribute to their quality development and provide the population with the necessary set of goods and services, but also strengthen their role as a tool for integrated socio-economic development, as a basis for quality economic growth of the national economy.

Key words: *natural monopoly, government regulation, competition, antitrust, politics.*